

SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 39/2009 vp

Hallituksen esitys laeiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, maatalousyrittäjän eläkelain 114 ja 115 §:n sekä maatalousyrittäjän eläkelain voimaannpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 18 päivänä syyskuuta 2009 lähettänyt sosiaali- ja terveysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain, maatalousyrittäjän eläkelain 114 ja 115 §:n sekä maatalousyrittäjän eläkelain voimaannpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 154/2009 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on antanut asiasta lausunnon (TyVL 18/2009 vp), joka on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Tiina Muinonen ja hallitussihteeri Sanna Pekkarinen, sosiaali- ja terveysministeriö
- työterveyspäällikkö Arto Laine, Kansaneläkelaitos
- tapaturmavakuutusjohtaja Teuvo Siitonen, Maatalousyrittäjien eläkelaitos MELA
- johtaja Kaarina Knuuti, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.

Lisäksi Työterveyslaitos on antanut kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain 15 §:ssä säädettyjä prosenttiosuuksia, joilla eri rahoittajaosapuolet osallistuvat maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän kokonaiskustannusten kattamiseen. Voimassa olevat prosenttiosuudet perustuvat vuonna 2003 tehtyyn selvitykseen rahoitusosuuksien jakautumisesta. Koska rahoitusosuuksien määräytymiseen vaikuttavissa etuuksissa tapahtuvat muutokset todennä-

köisesti muuttavat myös perus- ja lisäturvan suhdetta sekä eri rahoittajaosapuolten osuuksia, rahoitusosuudet on tarkistettu määrävuosin.

Kun otetaan huomioon valtion osuus lisäturvan rahoituksessa ja valtion osuus Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen rahoituksen kautta, ehdotetut muutokset alentaisivat valtion kustannuksia noin 0,3 miljoonaa euroa vuonna 2010.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan jatkettavaksi maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle vuosiksi 2007—2009 säädettyä tehtävää huolehtia maatalousyrittäjien työterveyshuollon työpaikkakäyntien toteutumisesta työterveyshuollon antaman toimeksiannon perusteella. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain nykyisten väliaikaisten säännösten mukaisesti Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi olla yhteydessä työterveyshuollon palvelujen tuottajaan ja huolehtia työpaikkakäynnin toteuttamisesta työterveyshuollon palvelujen tuottajan toimeksiannon perusteella, jos työterveyshuollon edellisestä työpaikkakäynnistä on kulunut yli neljä vuotta.

Maatalousyrittäjän eläkelakiin ehdotetaan otettavaksi viittaus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaissa säädetystä työterveyshuoltoon liittyvästä tehtävästä. Lisäksi maatalousyrittäjän eläkelaisissa säädettyjä Maatalousyrittä-

jien eläkelaitoksen tehtäviä ehdotetaan laajennettavaksi siten, että eläkelaitoksen tehtävänä olisi maatalousyrittäjien työterveyshuoltotoiminnan tehokkaan toteutumisen edistämisen lisäksi tehdä ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi.

Maatalouden asiantuntijan tekemästä työpaikkakäynnistä aiheutuvat kustannukset korvattaisiin samojen periaatteiden mukaan kuin työterveyshuollon palvelujen tuottajan toteuttamat työpaikkakäynnit muutoinkin. Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle lakiehdotuksesta aiheutuvat kustannukset rahoitettaisiin maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmästä osana kohtuullisia hoitokuluja.

Esitys liittyy valtion vuoden 2010 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2010.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Tapaturmavakuutuksen rahoitus

Maatalousyrittäjien pakollisen tapaturmavakuutuksen kustannukset rahoitetaan perusturvaosuudella, maatalousyrittäjien vakuutusmaksuosuudella, valtion osuudella ja sijoitusten tuotolla. Perusturvaosuudella katetaan sellaista sosiaalivakuutuksen etuutta, johon maatalousyrittäjällä olisi oikeus ilman maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmääkin, mutta joka etuusjärjestelmien ensisijaisuusjärjestyksen vuoksi maksetaan sen kautta. Muut maatalousyrittäjien tapaturmavakuutusjärjestelmän kustannukset ovat lisäturvaa, joka katetaan vakuutusmaksuilla ja valtion varoin. Koska etuuksissa tapahtuvat muutokset yleensä muuttavat myös perus- ja lisäturvan suhdetta sekä eri rahoittajaosapuolten rahoitusosuuksia, osuudet on tarkistettu määrävuosin.

Hallituksen esityksen perusteena on viimeisin, vuonna 2008 maksettujen etuuksien perusteella tehty tarkistuslaskenta. Perusturvan osuus

järjestelmän kokonaiskustannuksista alenee ja lisäturvan osuus vastaavasti nousee. Muutos selittyy MYEL-työtulojen eli ansioturvaosuuden kasvulla. Kansaneläkelaitoksen vastuulla oleva perusturvaosuus kokonaiskustannuksista alenee 30,6 prosentista 27,6 prosenttiin eli 3,2 prosenttiyksikköä. Perusturvamenoista valtio rahoittaa sairaanhoitokustannuksista puolet ja kansaneläke- sekä perhe-eläkemenot kokonaan. Valtion kustannukset näistä perusturvamenoista alenevat 9 miljoonasta eurosta 8 miljoonaan euroon. Samalla valtion kustannusosuus lisäturvasta kasvaa 27,8 prosentista 29,5 prosenttiin eli noin 0,7 miljoonalla eurolla ja vakuutettujen osuuteen tulee vastaavan suuruinen korotus. Korotus johtuu lähinnä siitä, että MYEL-tulojen kasvu on nostanut tapaturma- ja perhe-eläkkeitä. Valtion rahoitusosuus maatalousyrittäjien eläkkeistä on noin 77 prosenttia.

Vakuutettujen rahoitusosuuden nousu aiheuttaa vakuutusmaksuun vajaan kymmenen prosentin korotustarpeen. Apurahansaajien tapaturmavakuutusmaksu on puolet maatalousyrittäjien

alentamattomasta vakuutusmaksusta, johtuen apurahansaajien alhaisemmasta tapaturmariskistä ja siitä, että bonusjärjestelmä ei koske heitä. Tapaturmavakuutettujen maksuosuuden nousussa myös apurahansaajien vakuutusmaksu nousee samassa suhteessa. Valiokunta puoltaa rahoitusosuuksien muutosten hyväksymistä esityksen mukaisina.

Työterveyshuolto

Maatalousyrittäjien työterveyshuoltoon kuuluminen on maatalousyrittäjille vapaaehtoista. Työterveyshuoltoon liittyneellä maatalousyrittäjällä on oikeus saada 20 prosentin alennus lakisääteisestä tapaturmavakuutusmaksusta. Alennuksen saaminen edellyttää, että vakuutetun yritykseen tehdään tilakäynti hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaisesti eli vähintään neljän vuoden välein. Säännöksen tarkoituksena on kannustaa maatalousyrittäjiä liittymään työterveyshuoltoon ja edistää tilakäyntien toteutumista.

Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain väliaikaisen muutoksen perusteella vuosien 2007—2009 aikana Maatalousyrittäjien eläkelaitos on voinut järjestää työterveyshuollon toimeksiannosta maatalouden asiantuntijan tilakäynnin niille tiloille, joille vakuutusmaksu alennuksen edellytyksenä olevaa tilakäyntiä ei ole tehty säädetyn neljän vuoden kuluessa. Tällaisen tilakäynnin kustannukset on korvattu työterveyshuollon normaalina toimintana. Esityksessä ehdotetaan, että eläkelaitokselle väliaikaisesti säädetty tehtävä huolehtia maatalousyrittäjien työterveyshuollon työpaikkakäyntien toteutumisesta säädetään pysyväksi.

Tilakäyntien toteuttamista koskevan väliaikaisen lainsäädännön avulla tilakäyntien lukumäärää on saatu merkittävästi nostettua. Vuosien 2007—2009 aikana tilakäyntien lukumäärä on lisääntynyt noin 60 prosentilla aiempiin vuosiin verrattuna eli noin 3 500 tilakäynnistä noin 5 800 tilakäyntiin vuodessa. Tilakäyntien määrä on saatu näin hyvän työterveyshuoltokäytännön mukaiselle tasolle. Myös moniammatillinen toiminta tilakäynneillä on lisääntynyt asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Moniammatillisesti hoi-

dettujen tilakäyntien määrä on noussut keskimäärin 3 900 käyntiin vuodessa. Yksin tehtyjä tilakäyntejä on ollut noin 1 800 vuodessa, ja näistä noin kolmasosan on tehnyt maatalouden asiantuntija. Kaikkiaan maatalouden asiantuntijoiden yksin tekemien tilakäyntien osuus on ollut noin 12 prosenttia kaikista tilakäynneistä.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta korostaa lausunnossaan moniammatillisesti toteutettujen tilakäyntien tärkeyttä. Myös Työterveyslaitoksen määräaikaisen lain vaikutuksista tekemän selvityksen mukaan moniammatillisuus on kaikkien osapuolten eli työterveyshuollon ammattihenkilöiden, maatalouden asiantuntijoiden ja maatalousyrittäjien mielestä tavoiteltavin toimintatapa tilakäynnillä. Maatalousyrittäjät ovat kokeneet erityisen tärkeäksi sen, että työterveyshuollon ammattihenkilöt tuntevat yrittäjän työolot voidakseen huomioida ne terveystarkastuksessa ja sairaanhoitovastaanotolla. Saman tutkimuksen mukaan työolojen terveydellisen merkityksen arviointi ja niihin liittyvien toimenpideehtotusten antaminen jää puutteelliseksi maatalouden asiantuntijan yksin tekemällä tilakäynnillä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa myös, että maatalouden asiantuntijan yksin suorittamien tilakäyntien tulee olla poikkeustapauksia ja niiden määrän tulisi vähentyä järjestelmän tultua pysyväksi. Valiokunta korostaa, että terveyskeskuksissa tulee edelleen turvata resurssit tuottaa kansanterveyslaissa säädetyn veloitteen mukaiset työterveyshuollon palvelut kunnan alueella. Vaikka kuluvan vuoden alusta voimaan tulleen lain mukaan myös yksityisen työterveyshuollon palveluiden tuottajan tekemästä tilakäynnistä maksetaan korvausta valtion varoista, selviää yksityisten toimijoiden vaikutus palvelujen saatavuuteen vasta lähivuosina. Uudistuksella on haluttu lisätä maatalousyrittäjien mahdollisuuksia valita palveluiden tuottaja, mutta monissa osissa maata maatalousyrittäjät ja työnantajat edelleen käyttävät terveyskeskusten tuottamia palveluita. Tämän vuoksi terveyskeskuksissa on edelleen huolehdittava työterveyshuollon osaamisesta.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esitettyä väliaikaisen lainsäädännön nojalla toteutetun järjestelmän säätämistä pysyväksi perusteltuna. Työterveyshuollon olennainen tavoite on yrittäjän terveyden ja työkyvyn säilyminen mahdollisimman hyvinä läpi työuran. Siksi on hyvä edelleen kehittää kannusteita niin maatalous- kuin muidenkin yrittäjien työterveyshuollon kattavuuden parantamiseksi.

Työterveyshuollon toiminnan tehostaminen ehdotetulla tavalla vaikuttaa pitkällä aikavälillä todennäköisesti myönteisesti maatalousyrittäjien työssä jaksamiseen ja työkykyyn. Asiantuntijakuulemisessa on kuitenkin tuotu esiin, että maatalouden työterveyshuoltoon sovellettavaa mallia voidaan pitää osin vanhentuneena ja liian kaavamaisena tarpeenmukaisen toiminnan aikaansaamiseksi maataloilla ja maatalouden työterveyshuollossa. Tämän vuoksi jatkossa olisi-kin arvioitava, millä tavoin maatalouden työterveyshuollon sisältöä on tarpeen kehittää ja henkilöstön koulutusta lisätä erityisesti työterveyshuollon vaikuttavuuden parantamiseksi.

Valiokunta kiinnittää vielä huomiota maatalousyrittäjien työterveyshuollosta sairausvakuu-

tuslain nojalla ja valtion varoista maksettaviin korvauksiin. Maatalousyrittäjien työterveyshuollon kustannukset eriytyvät muun työterveyshuollon sairausvakuutuskorvauksista, kun asiantuntijan yksin suorittaman tilakäynnin kustannukset korvataan työterveyshuollon käyntinä. Maatalousyrittäjien työterveyshuoltoa ovat vuosien ajan toteuttaneet yksinomaan kunnalliset terveyskeskukset, ja terveyskeskuksen tekemän tilakäynnin kustannukset on korvattu valtion varoista siltä osin, kun kustannukset ovat ylittäneet sairausvakuutuslain mukaisen korvauksen. Yksityisten toimijoiden mukaantulosta ei vielä ole kertynyt kokemusta. Valiokunta katsoo, että tästä syystä sekä kustannuskehitystä että lainsäädännön toimivuutta kokonaisuudessaan on tarpeen seurata.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella sosiaali- ja terveysvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutamattomina.

Helsingissä 6 päivänä marraskuuta 2009

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Juha Rehula /kesk	Håkan Nordman /r
vpj.	Sirpa Asko-Seljavaara /kok	Markku Pakkanen /kesk
jäs.	Risto Autio /kesk	Päivi Räsänen /kd
	Maria Guzenina-Richardson /sd	Paula Sihto /kesk
	Hannakaisa Heikkinen /kesk	Satu Taiveaho /sd
	Arja Karhuvaara /kok	Erkki Virtanen /vas
	Anneli Kiljunen /sd	vjäs. Johanna Karimäki /vihr.
	Jukka Mäkelä /kok	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Eila Mäkipää.